

pesti műegyetem; c) mint felsőbb szakiskolák: az eperjesi, egri, kassai, kecskeméti, nagyvárad, pécsi, pozsonyi és sárospataki jogakadémiák, a budapesti és sárospataki prot. theologiai akadémiák, a debreczeni kassai, keszthelyi, kolosmonostori, magyaróvári gazdasági tanintézetek; a budapesti állatgyógyászati intézet, a selmeczi bányászati akadémia; d) könyvtárak közül (az említett intézetekén kívül) az akadémiai és nemzeti múzeumi Budapesten és a primási Esztergomban; e) levéltárak: az országosak Budapesten és Zágrábban, megyei Beszterczen, városi Nagy-Szebenben; f) múzeumok: a nemzetiek Budapesten és Zágrábban, az erdélyi múzeum Kolozsvárt (az idén először közölve), Bruckenthal-féle Nagy-Szebenben; g) a csillagászati observatoriumok Gyulafehérvárt, Herényben, Kalocsán, Kis-Kartalton és Ó-Gyallán; h) a meteorológiai és földmágnességi, geológiai, chemiai és statisztikai intézetek Budapesten; i) a tudományos akadémiák Budapesten és Zágrábban, végre k) az állatkert Budapesten.

Bár a hazai intézetek felemlítése évről évre örvedetesen szaporodik, mégis igen sok és tekintélyes intézetet hiába keresünk. Egy pillantás felső iskoláink sorozatára, a György Aladártól könyvtárainkról 1886—87-ben kiadott érdekes műre, mindenkit meggyőzhet erről.

Hazánkat, hazánk tudományos és közműveltségi viszonyait a külfölddel megismertetni első sorban saját kötelességünk. Ne sajnálják tehát az illető intézetek főnökei a fáradságot és küldjenek be rövid ismertetést (német vagy franczia nyelven) Trübnerhez, a vállalat fáradhatatlan, buzgó szerkesztőjéhez és kiadójához. Tegyék ezt első sorban hazánk jó hírve érdekében, hogy a külföld lássa: hány felsőbb tanintézet, hány gazdag könyvtár van nálunk is, noha a régieket a török háborúk csaknem mind elpusztították.

Magát az évkönyvet pedig ajánlom mindazok figyelmébe, a kik a tudományos mozgalmak, a tudományos egyesületek és intézetek élete, a könyvtárak forgalma stéff. iránt érdeklődnek. A statisztikus, a historikus, a geografus egyaránt igen érdekes adatokat fognak találni ebben az igénytelenül fellépő könyvben. A ki az egész sorozatot egyszerre akarja megszerezni, az I—V. kötetet 34 márka helyett 22 márkáért kapja meg.

Szamosi J.

Az olasz irodalom története.

Irta: *Radó Antal*. Budapest, 1896. A magy. Tud. Akadémia kiadása. Két kötet. 8°, 515+552 l. Ára 4 frt, a Könyvkiadó-Vállalat párt. tagjainak az évi illetmény fejében.

Akadémiánkat elismerés illeti meg, hogy a Könyvkiadó-Vállalat újjászervezése óta oly sok életrevaló eredeti és nem kevesebb idegenből jelesül átültetett tudományos munkának a megjelenését lehetővé tette. Egy ily derék eredeti — s mondjuk ki eleve: hézagpótló —

munka az előttünk fekvő is, melyet Radó Antalnak, az olasz irodalom ez alapos ismerőjének s művészi interpretatorának köszönünk s melyet eddigi e téren kifejtett sikeres működése kiegészítésének s egyszersmind rendszeres összefoglalásának tekinthetünk. Első tekintetre tán sokalhatjuk egy tőlünk távolabb fekvő, miránk kevés befolyást gyakorolt s a mi a fő: *újabb keletű* irodalom ismertetésére ezt a két vaskos kötetet, de tekintetbe vévén, hogy nem is általános tájékoztatónak a nagy művelt közönség számára, hanem inkább tűzetes tudományos munkának készült,¹ akkor csak hálával gondolhatunk a szerző kitartó buzgalmára.

Tárgyalását az olasz irodalom középkori *idegennyelvű* (latin, francia) termékeinek és íróinak bemutatásával (Boëtius, Cassiodorus) kezdi, kitér aztán a középkori általános európai, de különösen a rokon francia troubadour és trouvèr lovagi költészetre, részletesen beszél az *olasz* irodalom vajúadásáról, míg a 3. fejezettel az igazi olasz irodalom megteremtőjére, *Danté* re s méltó kortársára: *Petrarca*-ra (8. fej.) és *Boccaccio*-ra (6. fej.) tér át. A megbeszélendő irodalmi korszakok általános művelődési állapotaira mindig ügyelettal van Radó s e szempontot oly teljes történeti apparatussal érvényesíti az olasz irodalom említett első hőseinél, hogy a róluk szóló fejezetek valóságos irodalmi monografiáknak is beillenek. Bár a munka egészben véve — a mi a dolog természetében rejlik — inkább a szorgalmas *tanulmány*, mint az eredeti buvárkodás hatását teszi, mégis nem egy irodalmi probléma megoldásához és téves nézet helyreigazításához önálló nézettel is járul hozzá a szerző.

Dante fenomenális alkotásának, a *Divina commedián*ak szerzőnk érdemileg egy egész külön fejezetet szentel. A *Pokol*, *Purgatorium* és *Paradicsom* szemléletének élénkítésére valók a külön grafikus bemutatások, melyek mindegyike igen becses, de legjobb áttekintést nyújt mind a háromról együttesen épen a legnehezebben szemléltethető, a *Paradicsomé*. E rajzok minden elmélyedő magyarázatnál és terjengő fejtegetésnél eredményre vezetőbbek. Radónak *Danteról* szóló nézetei a Szász Károly és legújabb Cs. Papp József idevágó becses tanulmányai után is eddigi ismereteinket kiegészítik, részben helyesbítik.

Könyvünk, a hol csak teheti, világirodalmi egybehasonlításokat is végez. De hogy ez idegen tárgyat első sorban a magyar olvasóhoz közelebb hozza, el nem mulasztja magyar politikai, művelődéstörténeti, de különösen irodalmi vonatkozásokkal (Szilágyi és Hajmási, a *De camerone* magyar utánczó, Zrinyi stb.) vonzóvá tenni előadását.

Az olasz irodalom említett irodalmi triumvirátusának epigonjait e könyv 7. fejezete vezeti elénk. A humanistákról és a quattrocento íróiról, meg az ú. n. irodalmi aranykor előfutárjairól (Bojardo stb.) a 8., 9. és 10. fejezet szól. Itt *Aeneas Sylvius*-nál nem ártott volna

¹ A mit a sűrű olasz idézetek és szemelvények is bizonyítanak.

megemlíteni, — ha mindjárt jegyzet alakjában is — hogy a *Pataki Névtelenen* kívül *Pócs Andrásunk* is átültette, illetőleg átdolgozta *Euryales és Lucretia* történetét. Az aranykor, vagy mint rendesen mondják, a cinquecento képviselői: *Ariosto*, *Machiavelli*, *Tasso* és követőiknek tűzetes bemutatásával végződik az I. kötet.

Az irodalmi hanyatlás (marinismus) századának a II. kötet két első fejezetét szenteli szerzőnk. A múlt századot s íróit 5 fejezetben festi; *Goldonit*, az olaszok Molière-jét és méltó társait, a sokat utazott s hazánkban is megfordúlt, demokrata érzelmű *Alfinit* külön-külön egyben. A jelen század olasz irodalmát a 70-es évekig mutatja be Radó s itt a sokoldalú, de jellemgyöngye *Montinak*, a férfias és rokonszenves *Foscolonak*, a romantikus regény- és tragédiaíró *Manzoninak* és a pesszimista *Leopardinak*, a hazafias líra e kiváló képviselőjének, egy-egy külön fejezetet szentel, míg a romantikusokról, a prózáról (nyelvtudomány és történetírás) meg a hazafias irodalomról a 3 utolsó fejezetben számol be.

A hol szerét teheti, magyar fordított személyvényekkel illusztrálja előadását. Tárgyalása egyöntetű, nyelvezete sima, folyékony, bár nem karakterisztikus, nézeti helyesek, néhol — mint említettük — újak is, úgy hogy mindent egybefoglalva, Radó e legújabb könyvét tudományos irodalmunk határozott nyereségének tekinthetjük.

A könyv külső kiállítása is gondos s azért nem is kifogásképen, hanem pusztá konstataciónak hozom föl a következő néhány idevágó megjegyzésemet. Darabosság vagy nyelvhelyességi tévedés számába mehetnek ilyenek: át van véve, erkölcsbölcészeti értekezések stb. Az I. kötet tartalomjegyzékéből kimaradt az Ariosto utáni eposzt tárgyaló pont (5. lap) fölemlítése.

De ezek, vagy a hozzájuk hasonlók oly csekélységek, melyek a műértékéből mit sem vonhatnak le s azért melegen ajánlom Radó olasz irodalomtörténetét az érdeklődők figyelmébe.

Nagyvárad.

Dr. Demek Győző.

Magyar Családelet és Háztartás a XVI. és XVII. században.

Irta: *Radvánszky Béla* br. Budapest 1896. I kötet.

A magyar művelődéstörténet irodalma nagyon ösztövé: alig van egy-egy fáradozóbb munkása. Mint politikus nemzet a politikai történetírást szeretjük, a művelődéstörténeti áramlatokat még a részletező munkák keretéből is kirekesztjük. Igazán szélső monográfia irodalmat üzünk és az aprólékosságot még a tárgy keretére is ki szoktuk terjeszteni. Nincsen összefoglaló historiai elménk. Történetíróink a nemzeti művelődés és családi műveltség képének vázolásától írtóznak. Nemcsak az a hiba, hogy újabb történeti irodalmunkból